

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

11.12.2007

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Viite: OM 11/41/2006
OM032:00/2006

OM työryhmämietintö 2007:11

Sopimattomat kaupalliset menettelyt: Kuluttajansuojalain markkinointia koskevien säännösten uudistaminen

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) kiittää oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä ja haluaa lausunnossaan kiinnittää huomiota kuluttajansuojalainsäädäntöön liittyvään sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin.

2§ Markkinoinnin hyvän tavan vastaisuus

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa työryhmän esittämää markkinoinnin hyvän tavan vastaisuuden määrittelyä laintasoisesti. Aiemmin hyvän tavan vastaisuutta ei ole määritelty kuluttajansuojalaissa vaan käsitteen sisältö on määrittynyt kuluttajaviranomaisten sekä markkinaoikeuden ratkaisukäytännöistä. Markkinaoikeuden vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nykyisen kuluttajansuojalain yleislauseketta sopimattomuudesta ja hyvän tavan vastaisuudesta on voitu soveltaa markkinointiin, joka on selkeästi ristiriidassa yleisesti hyväksytyjen arvojen kanssa. Hyvän tavan vastaisena on pidetty muun muassa markkinointia, jossa sukupuoli esitetään alentavasti, väheksyvästi tai halventavasti tai muutoin loukkaavalla tavalla. TANE katsoo, että mietinnössä esitetty uusi tarkempirajainen ja laintasoinen määritelmä vastaa selkeästi paremmin myös perusoikeuksien rajoituksilta edellytettäviä vaatimuksia.

Rajoitusten tarkkarajaisuuteen liittyen tasa-arvoasiain neuvottelukunta ehdottaa, että 2 § 1 momentin 2 kohdan (syrjivä mainonta) luettelon lopussa olevaa mainintaa muusta vastaavasta henkilöön tai ihmisryhmään liittyvästä seikasta olisi aiheellista avata ja tarkentaa perusteluissa. 2 § kolmiosainen luettelo on selkeästi tarkoitettu esimerkkiluetteloksi tapauksista, joissa markkinointia on erityisesti pidettävä hyvän tavan vastaisena. Tällöin avoimeksi jäävää ”muuhun vastaavaan henkilöön tai ihmisryhmään liittyvää seikkaa” ei olisi välttämätöntä mainita luettelossa sillä luetteloa ei ilmeisesti ole tarkoitettu tyhjentäväksi vaan tarkoitus on korostaa missä tapauksissa markkinointia on erityisesti pidettävä hyvän tavan vastaisena.

Työryhmämietinnössä ehdotetun hyvän tavan vastaisuus -pykälän sisältö vastaa pitkälti kuluttajan-suojalakea valvovissa viranomaisissa vakiintunutta käytäntöä ja siten lainuudistuksen tuoma tosiasiallinen muutos ei liene kovin suuri. *TANE korostaa, että hyvän tavan vastaisen markkinoinnin kieltö ei millään muotoa estä asianmukaista markkinointia.* Sen sijaan pykälä puuttuu esimerkiksi sukupuolen perusteella syrjivään mainontaan, jollaisen harjoittamista ei voi mielekkäästi perustella sananvapaudella tai elinkeinovapaudella, sillä se loukkaa perustuslain 6 § turvattua yhdenvertaisuusperiaatetta. Lisäksi TANE katsoo erityisen tärkeäksi 2 § 2 momentin sääntelyehdotuksen alaikäisille suunnatusta tai alaikäiset yleisesti tavoittavasta markkinoinnista.

TANE esittää 2 § 1 momentin 2 kohtaan (syrjivä mainonta) terminologista korjausta. Syrjinnän kiellossa mainitaan sukupuolen lisäksi sukupuolinen suuntautuminen. *TANE korostaa, että sukupuolinen suuntautuminen tulisi esityksessä korjata seksuaaliseksi suuntautumiseksi, jolloin muotoilu olisi terminologisesti oikein ja antaisi selkeän kuvan yksilön seksuaali-identiteetin (homo/bi/lesbo/hetero) syrjintäsuojasta.* Lisäksi mietinnöstä valmisteltavassa hallituksen esityksessä olisi olennaista mainita sukupuolen syrjintäsuojan käsittävän myös *sukupuolivähemmistöt eli transihmiset.* Transsukupuolinen ihminen ei koe kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon hänet on syntymän hetkellä määritelty ja lapsena kasvatettu. Hän ei siten tunne biologista sukupuoltaan omakseen ja transsukupuolinen ihminen saattaa haluta korjata sukupuoltaan kirurgisilla tai muilla lääketieteellisillä operaatioilla vastaamaan hänen identiteettiään.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että hyvän tavan vastaisen markkinoinnin kiellosta säädetään laintasoisesti ja nykyistä lakia yksityiskohtaisemmin. Toisin kuin Hanski-Pitkäköski ym. mietintöön jättämässään eriväessä mielipiteessään, *TANE ei katso, että Mainonnan eettinen neuvosto (MEN) voisi itsesääntelyjärjestelmänä olla todellinen vaihtoehtolakea valvovalle kuluttajaviranomaiselle.* Keskuskauppakamarin yhteydessä olevan MEN:n tehtävänä ei ole ottaa kantaa siihen, onko mainonta lain vastaista. MEN:n lausunnot ovat ainoastaan suosituksia eivätkä ne sido mainostajaa. Mainonnan eettisellä neuvostolla ei siten ole mahdollisuutta kieltää esimerkiksi syrjivää mainosta.

Viranomaisen valvontakeinot

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kyseenalaistaa voidaanko 16§ elinkeinon harjoittajalle annettavaa kieltoa ja uhkasakkoa pitää tosiasiallisesti riittävänä toimenpiteenä. Etenkin jos elinkeinonharjoittaja pyrkii ilmeisen tietoisesti ja toistuvasti käyttämään esimerkiksi sukupuolta syrjivää mainontaa, tulisi tähän voida puuttua tehokkaammin toimenpitein.

Kuluttajaviranomaisille tulee antaa riittävät ja tehokkaat keinot puuttua kuluttajasuojalain vastaiseen markkinointiin. Markkinaoikeuskäsittely on hidas ja raskas tilanteisiin joissa tarvittaisiin nopeita toimenpiteitä. Kuluttaja-asiamiehen neuvotteluvollisuus mahdollistaa asioiden käsittelyn vaikeutumisen ja hidastumisen selkeissäkin tapauksissa. Lisäksi elinkeinonharjoittaja saa kuluttajaviranomaisen asettaman kiellon raukeamaan ilmoittamalla vastustavansa kieltoa. Perusteluvollisuutta kiellon vastustamiselle ei elinkeinonharjoittajalla ole ennen asian käsittelyä markkinaoikeudessa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaakin Peltosen ja Sarion lausuman liitteestä ilmenevää ehdotusta siitä, että pelkkä elinkeinonharjoittajan ilmoitus kiellon vastustamisesta ei riittäisi kiellon raukeamiselle vaan elinkeinonharjoittajan olisi itse riitautettava asia markkinaoikeudessa. Lisäksi tulisi vakavasti harkita ennaltaehkäisevien toimenpiteiden kuten esimerkiksi Ruotsissa 1996 voimaantulleen markkinahäiriömaksun käyttöönottamista Suomessa.

Sukupuolineutraali lainsäädäntökieli

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että kuluttajalainsäädäntöä uudistettaessa tulee pyrkiä sukupuolineutraaliin kirjoitusasuun. Euroopan neuvosto on antanut suosituksen seksismin karsimiseksi kielestä (Council of Europe – Recommendation N° R (90) 4 on the Elimination of Sexism from Language) ja lisäksi suomen kielen lautakunta on antanut kannanoton sukupuolineutraalin kielenkäytön edistämiseksi.

Lautakunta katsoi, että erityisesti *lainsäädännön ja hallinnon kielessä* on syytä kiinnittää huomiota termien ja sanaston valintaan, jotta viralliset ammattinimikkeet tai hallinnon käytänteet eivät osaltaan estäisi sukupuolten välistä kielellistä tasa-arvoa. Lautakunta suositti, että tilaisuuden tullen myös nykyisessä säädöskielessä käytettyjä nimikkeitä vaihdetaan vähitellen sukupuolineutraaleihin silloin, kun vaihdoksille tarjoutuu mahdollisuus muiden uudistusten yhteydessä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittääkin, että suomen kielen lautakunnan suosituksen mukaisesti kuluttajansuojalain uudistuksen yhteydessä tarkastettaisiin kuluttaja-asiamiehen virkanimike sukupuolineutraaliin muotoon. Kuluttaja-asiamiehen virkanimike voitaisiin muuttaa esimerkiksi kuluttajavaltuutetuksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan työvaliokunta hyväksynyt kokouksessaan 11.12.2007.

Puheenjohtaja

Heidi Hautala

Pääsihteeri

Hannele Varsa